

7 ĒDIENS UN NAUDA

Temati

- Pārtikas produkti
- Ēdiensreizes
- Cik tas maksā?
- Tirgū
- Nauda

Gramatika, valodas lietojums

- Darbības vārdu tagadne (*ēst, dzert, pirkt, sākt, beigt, satikt, dot, ņemt, vest, nest*)
- Līdzskāņu un patskāņu mijas 1. konjugācijas darbības vārdos
- Atgriezeniskie darbības vārdi (*sākas, beidzas*)
- 3. deklinācijas lietvārdi (*tirgus, alus*)
- 6. deklinācijas lietvārdu daudzskaitlis (*brokastis, acis*)
- Pārākā pakāpe
- Vietniekvārdi *tas* un *šis* (nominatīvs un akuzatīvs)
- Struktūra: *vajag* (ko kam)

Ievads

Cik maksā banāni?

Banāni maksā 40 santīmus.

Vai tas ir dārgi?

Vai tas ir lēti?

Cik maksā tomāti?

Cik maksā šokolāde?

Cik maksā vīns?

Teksti un uzdevumi

Studenšu brokastis

- Ilze: Labrīt...
- Leva: Labrīt... Vai mums ir kaut kas brokastīm?
- Ilze: Kafija ir, cukurs arī.
- Leva: Piena nav?
- Ilze: Nav. Ledusskapis vispār ir tukšs.
- Leva: Vai maize ir?
- Ilze: Nav maizes. Varbūt ejam uz veikaluu?
- Leva: Es gribu vispirms iedzert kafiju. Bez kafijas es nevaru sākt dienu.
- Ilze: Es arī. Labi, ka pirmā lekcija sākas tikai divpadsmitos.
- Leva: Laikam profesoriem arī nepatīk strādāt agri no rīta.
- Ilze: Sevišķi pirmsdienās.
- Leva: Vai tiešām nav ko ēst?
- Ilze: Ir daži cepumi. Diezgan sausi.
- Leva: Dod šurp. Mums taču vēl ir tas medus no vectēva.
- Ilze: Sausi cepumi ar medu un melna kafija. Lieliskas brokastis!
- Leva: Tāda ir tā studentu dzīve!

G Ēdienreizes
no rīta — brokastis
pusdienā — pusdienas
vakarā — vakariņas

? Kur ir Ilze un Leva?

• Kāda diena ir šodien?

Kam nepatīk strādāt agri no rīta?

Kā jūs domājat, cik ir pulkstenis?

Ko viņas ēd un dzer?

Kas viņām vēl ir, kā viņām nav?

11. Stāstiet!

Cikos jūs parasti ēdat brokastis? Cikos un kur jūs parasti ēdat pusdienas?

Ko jūs no rīta ēdat un dzerat?

es ēdu...

piens, maize, kafija, cukurs, pārslas, jogurts, sula, tēja, siers, medus, tomāti, cepumi, nekas

12. Klausieties! Izrunājiet pareizi!

	ēst	[e:]
es	ēd-u	[æ:du]
tu	ēd	[e:d]
viņš	ēd	[æ:d]
mēs	ēd-am	[æ:dam]
jūs	ēd-at	[æ:dat]

[e:] ēst, tu ēd, ēdiens, ēdienreize
[æ:] es ēdu, viņas ēd, mēs ēdam

sākt un beigt

Ieva sāk dienu ar kafiju.

Profesors sāk lasīt lekciju divpadsmitos.

Profesors beidz lekciju pusdivos.

sākties un beigties

Diena sākas ar kafiju.

Lekcija sākas divpadsmitos.

Lekcija beidzas pusdivos.

13. Atbildiet uz jautājumiem!

Kā jūs sākat dienu?

Kā sākas jūsu diena?

Cikos sākas lekcijas?

Cikos šodien beidzas jūsu lekcijas?

Darbības vārds (verbs): tagadne

	sāk-t
es	sāk-u
tu	sāc
viņš, viņa, viņi, viņas	sāk
mēs	sāk-am
jūs	sāk-at
tāpat arī <i>nākt</i>	

Stundu vēlāk.

- Ieva: Cik ir pulkstenis?
 Ilze: Jau vienpadsmit.
 Ieva: Šausmas! Un mēs vēl naktskreklos!
 Ilze: Tas nekas. Uz veikalu varam iet arī pēc lekcijām. Tās šodien beidzas puspiecos. Tagad uzrakstām, ko mums vajag.
 Ieva: Maizi, sviestu, sieru, pienu, augļus... Kas mums būs vakariņās?
 Ilze: Varbūt kartupeļi ar biezpienu?
 Ieva: Labi. Un svaigi salāti.
 Ilze: Kartupeļus, augļus un dārzenus labāk pērkam tirgū. Lielveikalā tie nav labi.
 Ieva: Varbūt darām tā: es eju uz tirgu pēc dārzeniem, un tu — uz veikalu pēc citiem produktiem?
 Ilze: Nopērc arī tomātus, ja nav parāk dārgi!
 Ieva: Cik tagad maksā tomāti? Vai mūsu kasē vēl ir nauda?
 Ilze: Mazliet ir. Un ēst taču vajag!

? Cikos beidzas Ievas un Ilzes lekcijas?

- Uz kurieni Ieva un Ilze iet pēc lekcijām?
- Ko viņas pērk?
- Cik tagad maksā tomāti?

vajag (< vajadzēt)

Ko mums vajag? Mums vajag maizi un sieru.

Man vajag naudu.

Vajag taču ēst!

7.4. Sagrupējiet produktus!

piens, maize, kartupeļi, jogurts, saldējums, tomāts, gurķis, cepumi, ābols, apelsīns, sviests, biezpiens, kāposti, torte, olas, burkāns, sīpolis, cukurs, sāls

piena produkti: *piens, siers,*

dārzeni: *tomāti,*

augļi: _____

citi produkti: _____

7.5. Kas ir balts? Kas ir sarkans? Ierakstiet!

balts	<i>piens,</i> _____
sarkans	<i>tomāts,</i> _____
oranžs	<i>apelsīns,</i> _____
dzeltens	<i>banāns,</i> _____
zaļš	<i>gurķis,</i> _____
brūns	<i>kartupelis,</i> _____

16. Stāstiet un uzrakstiet: Ko jūs pērkat veikalā? Ko jūs pērkat tirgū?

Darbības vārds (verbs): tagadne

(no)pirk-t		
es	pērku	[pæ:rku]
tu	pērc	[pe:rts]
viņš, viņa, viņi, viņas	pērk	[pæ:rk]
mēs	pērkam	[pæ:rkam]
jūs	pērkat	[pæ:rkat]

17. Strādājiet pāros! Veidojiet teikumus pēc parauga! Izdomājiet vēl divus teikumus!

Paraugs. Nāc pie manis! — Vai tu negribi nākt pie manis?

Labi, es nāku.

1. Ej uz veikalu! _____
2. Brauc uz tirgu! _____
3. Ēd dārzeņus! _____
4. Pērc tomātus! _____
5. Ēd dārzeņus! _____
6. Dzer kafiju! _____
7. Nāc līdz! _____
8. Sāc darbu! _____

Mikus tirgū pērk medu.

medus, ledus, alus, tirgus, lietus; Mikus, Saldus

Saldus ir pilsēta Kurzemē.

Vai ejam iedzert alu?

Man garšo tēja ar medu.

Vai leva ir no **Saldus**? Nē, viņa ir no Liepājas.

Mikum patīk lietuvietes.

Mana tante dzīvo Saldū.

Lietvārds (substantīvs): 3. deklinācija

Vienskaitlis	
Nominatīvs (kas?)	med- us
Genitīvs (kā?)	med- us
Datīvs (kam?)	med- um
Akuzatīvs (ko?)	med- u
Lokatīvs (kur?)	med- ū

Tāpat loka arī vārdus *ledus, tirgus, alus, lietus; Saldus, Mikus*

7.8. Ierakstiet!

Paraugs. Mana māsa nedzer alu.

(alus)

1. Sausi cepumi ar _____ — cik garšīgi! (medus)
2. Vienu kolu, lūdzu! — Ar _____ vai bez _____? (ledus)
3. Vai _____ ir tālu? Nav tālu, te jau ir _____ iela! (Saldus)
4. Autoosta ir tuvu _____. (tirgus)
5. _____ ir lievas skolabiedrs. (Mikus)
6. Vai leva ir _____ draudzene? (Mikus)
7. Vai _____ garšo _____? (Mikus, alus)
8. Ekonomisti analizē _____. (tirgus)
9. Hokejisti spēlē _____ hallē. (ledus)
10. Šausmas! Manā _____ ir muša! (alus)

Kas tas ir?

Tā ir maize.

Tas ir siers.

Tie ir cepumi.

Tās ir konfektes.

7.9. Ierakstiet!

Paraugs. Latvijas siers — *tas ir garšīgs!*

Latvijas rupjmaize — tā ir garšīga!

Staburadzes cepumi — tie ir garšīgi!

Laimas konfektes — tās ir garšīgas!

1. „Laimas” šokolāde — _____
2. „Ādažu čipsi” — _____
3. Rīgas balzams — _____
4. Doktora desa — _____
5. Bauskas siers — _____
6. Latvijas banāni... ???? _____

Ierakstiet!

Paraugs. Rupjmaize ir veselīga. Es **to** ēdu katu dienu.

Vīns ir dārgs. Es **to** dzeru reti.

Tomāti nav svaigi. Es **tos** nepērku.

Frēzijas ir skaistas. Es **tās** dāvinu mammai.

1 Kafija bez piena? _____ es nevaru dzert!

2 Ja rozes nav dārgas, es _____ pērku.

3 Šī grāmata ir garlaicīga. Es _____ nelasu.

4 Vecas avīzes? Vai _____ vēl kāds lasa?

5 Jā, jā, čipsi nav veselīgi. Bet es _____ tomēr ēdu!

6 Vai tev garšo āboli. —Jā, _____ ir ļoti garšīgi.

Norādāmais vietniekvārds (demonstratīvais pronomens): tas, tā

	Vienskaitlis		Daudzskaitlis	
Nominatīvs (kas?)	 tas	 tā	 tie	 tās
Akuzatīvs (ko?)	 to	 to	 tos	 tos

Šis un tas

Šīs vīns ir no Spānijas, bet tas ir no Moldovas.

Šī maize ir ļoti garšīga, bet tā maize nav tik garšīga.

Šie tomāti ir no Latvijas, bet tie ir no Turcijas.

Šīs konfektes man garšo, bet tās man negaršo.

Šīs vīns ir no Spānijas. Tas laikam ir labs.

Šī maize ir ļoti garšīga. Vai tev tā arī garšo?

Šie tomāti ir dārgi. Varbūt tie ir no Latvijas?

Norādāmais vietniekvārds (demonstratīvais pronomens): šis, šī

	Vienskaitlis		Daudzskaitlis	
Nominatīvs (kas?)	 šis	 šī	 šie	 šīs
Akuzatīvs (ko?)	 šo	 šo	 šos	 šīs

Ko tu gribi — šo vai to?

Kurus tomātus tu pērc — šos vai tos?

Kuras konfektes tu gribi ēst — šīs vai tās?

Ieva tirgū satiek Jāni.

Jānis: Čau, Ieva!

Ieva: Sveiki, Jāni! Jauki, ka Rīgas Centrāltirgū var satikt paziņu!

Jānis: Es šeit vienmēr pērku dārzeņus un augļus, arī piena produktus un maizi. Starp citu, nepērc šos tomātus! Tur tie ir labāki.

Ieva: Bet šeit ir lētāk!

Jānis: Jā, bet šie te nāk no tālām zemēm, bet tur pārdod Latvijas tomātus.

Ieva: Oho, vai tad tu esi tāds patriots? Vai ekonomisti neskaita naudu?

Jānis: Skaita gan, bet cena nav viiss. Dažreiz kvalitāte ir svarīgāka. Un mani interesē ne tikai ekonomika, bet arī ekoloģija.

Ieva: Un tu domā, ka tomāti, kas aug Latvijas siltumnīcās, ir ekoloģiski tiri?

Jānis: Vismaz tos neved tūkstošus kilometru pa lielceļiem. Protams, vēl labāk ir pirkst produktus no Latvijas laukiem.

Ieva: Tas nozīmē, ka ziemā tu ēd tikai kāpostus, burkānus un bietes?

Jānis: Tik traki nav... Vai tava soma ir smaga?

Ieva: Mazliet. Tur jau ir viens kilograms kartupeļu, divi kilogrami ābolu, tagad vēl tomāti, gurķi, zaļumi...

Jānis: Lūdzu, dod man to somu! Trausla sieviete nedrīkst nest smagu nastu!

Ieva: Īsts džentlmenis. Paldies! Kā iet Tomam?

Jānis: Normāli. Mēs šovakar ejam uz krogu. Varbūt jūs ar Ilzi gribat nākt līdzī? Vai tev garšo alus?

Ieva: Nujā. Man labāk garšo vīns. Bet tas atkal nav Latvijas produkts...

Jānis: Un vīns arī ir dārgāks nekā alus!

7.11. Kā bija dialogā? Labojiet teikumus!

Paraugs. Ieva tirgū satiek Tomu. > Jāni.

1. Rīgas Centrāltirgū vienmēr var satikt profesoru. _____
2. Jānis tirgū vienmēr pērk dārzeņus, piena produktus un gaļu. _____
- 3 Jānis domā, ka cena ir svarīgāka nekā kvalitāte. _____
4. Jāni interesē tikai ekonomika. _____
5. Ir labāk pirkst tomātus no Latvijas siltumnīcām. _____
6. Ievas soma ir ļoti, ļoti smaga. _____
7. Sieviete nevar nest smagu nastu. _____
8. Jānis un Toms šovakar iet uz kino. _____
9. Ievai alus garšo labāk nekā vīns. _____

Salīdzinājumi Alus ir dārgs. Vīns ir vēl dārgāks.

Vīns ir dārgāks nekā alus.

Cena ir svarīga. Kvalitāte ir svarīgāka.

Kvalitāte ir svarīgāka nekā cena. Kvalitāte ir svarīgāka par cenu.

Krievi runā ātri. Poļi runā vēl ātrāk. Poļi runā ātrāk nekā krievi.

Pārākā pakāpe (komparatīvs)

Vārdšķira	Pamatā pakāpe	Pārākā pakāpe
Ipašības vārds	dārg-s	dārg-āk-s
	dārg-a	dārg-āk-a
Apstākļa vārds	lēti	lēt-āk
	tālu	tāl-āk
	tuvu	tuv-āk

Stokholma ir tālu. Nujorka ir tālāk.

Polija ir tuvu. Lietuva ir vēl tuvāk.

12. Kādi tie ir? Uzrakstiet ipašības vārdus!

- nomāts: garšīgs, _____
- teātris: _____
- vilciens: _____
- leva: _____
- dzīve: _____

13. Kā to var darīt? Uzrakstiet apstākļa vārdus!

- runāt: ātri, _____
- braukt: _____
- ēst: _____
- dzīvot: _____

14. Salīdziniet un rakstiet teikumus pēc parauga!

Paraugs. tēja ar medu / tēja bez medus → Tēja ar medu ir garšīgāka nekā bez medus.
vai Tēja ar medu garšo labāk nekā tēja bez medus.

- vilciens / autobuss _____
- teātris / kino _____
- leva / llze _____
- dzīve kopmītnē / dzīve pie vecākiem _____
- grāmata / diskotēka _____

naudaszīmes (banknotes)

skaidra
nauda

kredīt-
kartes

7.15. Ierakstiet vārdū nauda atbilstošā formā! Atbildiet uz jautājumiem!

Vai tev ir _____?

Vai tev vajag _____?

Vai cilvēks var dzīvot bez _____?

Vai visu var nopirkt par _____?

Vai _____ ir liela nozīme?

7.16. Lasiet reklāmu! Par ko ir šī reklāma? Uzrakstiet tekstam beigas!

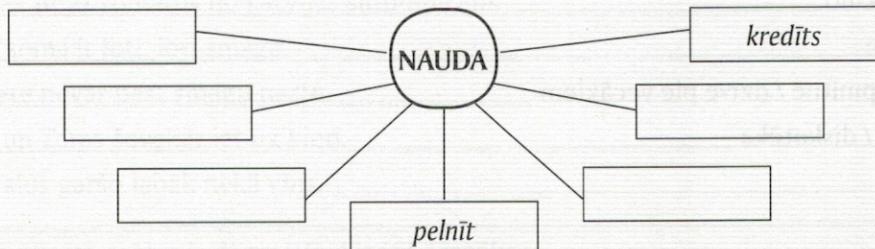

Reklāma

Tava nauda ir bijusi dažādās rokās. Labāk nezināt, kādās.

Šobrīd Tavas banknotes un monētas atrodas pie Tevis. Pirms tam—pie kāda, ko nepazīsti. Un, iespējams, nemaz negribi pazīt. Naudas zīmes ceļo no rokas rokā. Tas ir ideāls transporta līdzeklis miljardiem bacīļu, mikrobu un infekciju. Nauda ir netīra un bīstama... Ko darīt? ...

7.17. Nosauciet vārdus, kas ir saistīti ar naudu!

Maizes cenas aug, piena cenas aug, grāmatu cenas aug—viss kļūst arvien dārgāks. Cilvēki tērē arvien vairāk naudas pārtikas produktiem un citām precēm. No kurienes viņi nem to naudu?

Arī algas aug—cilvēki pelna vairāk un var vairāk tērēt. Latvijā daudziem cilvēkiem šodien ir lielākas algas nekā agrāk. Arī studentu stipendijas ir lielākas. Taču ne visiem iet labi. Algas ir ļoti atšķirīgas. Tiem, kam nav darba, iet grūti, tāpat arī daudziem pensionāriem, jo pensijas aug lēnāk. Ne visi studenti saņem stipendiju, daudzi arī strādā līdztekus studijām. Jo dzīve ir dārga...

Mūsdienu Latvijā ļoti populārs ir kredīts. Visos veikalos un tirdzniecības centros pārdod preces uz kredīta. „Pēciet tagad, maksājiet vēlāk!” Un ļaudis pērk un nedomā par nākotni. Daudzi cilvēki arī nem kredītu bankā. Par šo naudu viņi pērk dzīvokli, māju vai arī mašīnu.

Jā salīdzina mūsdienu Latviju ar to, kāda tā bija pirms divdesmit gadiem, var redzēt lielu progresu. Cilvēki ir bagātāki, viņiem ir lielāki dzīvokļi un skaistākas mašīnas. Varbūt viņi tagad ir laimīgāki?

Vai jūsu valstī arī viss kļūst dārgāks? Kuru preču cenas aug ātri?

Vai jūs kļūstat arvien bagātāki?

Cik lielas ir studentu stipendijas? Kādi studenti saņem stipendiju?

Vai ir valstis, kur pensionāri ir bagāti?

Vai ir labi pirkst uz kredīta? Kāpēc jā, kāpēc nē?

18. Ierakstiet darbības vārdus!

Paraugs. Visu laiku cenas aug.

Dzīve arvien dārgāka. Daži cilvēki daudz naudas, bet ciemi grūti. Varbūt viņi kredītu un dzīvokli. Ja viņi nevar samaksāt kredītu, viņi dzīvokli atkal atkal.

Brokastis Cēsis

brokastis, Cēsis, ļaudis, valstis (viens valsts), acis (viens acs)

Visas valstis nevar būt bagātas.

Ievai ir blondi mati un zilas acis.

Visi ļaudis grib kļūt bagāti.

Lietvārdi (tikai daudzskaitlī!): 6. deklinācija

Nominatīvs (kas?)	brokast- is	Cēs- is
Lokatīvs (kur?)	brokast- īs	Cēs- īs

7.19. Ierakstiet vārdus *brokastis*, *valstis*, *acis*, *Cēsis* nominatīvā vai lokatīvā!

Tev ir ļoti skaistas _____.

Ko tu redzi manās _____?

Ko jūs parasti ēdat _____?

Vai _____ jau ir gatavas?

Vai _____ ir liela pilsēta?

Vai _____ ir teātris?

Vai visās _____ cenas aug?

Mani interesē Baltijas _____.

Lietvārda un īpašības vārda saskaņošana: daudzskaitlis

Nominatīvs (kas?)	zil- as ac- is
Genitīvs (kā?)	zil- u ac- u
Datīvs (kam?)	zil- ām ac- īm
Akuzatīvs (ko?)	zil- as ac- is
Lokatīvs (kur?)	zil- ās ac- īs

Pārbaude

20. Uzrakstiet pēc iespējas vairāk vārdu!

1. Ko var ēst? _____

2. Ko var dzert? _____

3. Kur var ēst? _____

4. Kur nedrīkst ēst un dzert? _____

21. Ierakstiet tas, tā vai to!

1. Vai _____ ir jautājums?

2. Vai _____ ir atbilde?

3. Es _____ nezinu!

4. _____ nav problēma.

5. Paldies par grāmatu! _____ man Joti patīk!

6. Es _____ lasu ar lielu interesu.

7. Paldies par disku! _____ man Joti patīk!

8. Vai tu gribi _____ nokopēt?

22. Ierakstiet tie, tās vai tos!

1. Kur ir manas brilles? Es _____ meklēju jau visu dienu!

2. Vai jums ir jautājumi? Vēl ne, mēs _____ vēl meklējam...

3. Latviešiem Joti patīk puķes un viņi _____ bieži dāvina.

4. Vai _____, kas daudz runā, daudz zina?

23. Rakstiet ēdienkartī vienai nedēļai (brokastis — pusdienas — vakariņas):

a) studentam;

b) filozofam;

c) aktrisei.

Vārdi un frāzes

piena produkti	ekoloģisks, ekoloģiska
pirms tam	ēst (ēd, ēda): tu ēd
skaidra nauda	garšīgs, garšīga
šis un tas	gatavs, gatava
tirdzniecības centrs	gurķis
ābols	halle
agrs, agra	hokejists; hokejiste
alga	ideāls, ideāla
analīze	iespējams, iespējama
analizēt (analizē, analizēja)	iespējams <i>adv.</i>
apelsīns	infekcija
arvien: arvien vairāk	īsts, īsta
atšķirīgs, atšķirīga	jogurts
auglis	kāposts
autoosta	kartupelis <i>dsk. nom.</i> kartupeļi
bacilis	kase <i>dsk. ģen.</i> kasu
bagāts, bagāta	kilograms
balzams	kļūt (kļūst, kļuva): tu kļūsti
banāns	kola <i>sar.</i>
banka	kredītkarte
banknote	kredīts
beigt (beidz, beidza): tu beidz	kross
beigties (beidzas, beidzās)	kvalitāte
biete	laimīgs, laimīga
biezpiens	lats
bīstams, bīstama	ļaudis <i>v., tikai dsk., ģen.</i> ļaužu
blonds, blonda: blondi mati	lauki <i>tikai dsk.</i>
brokastis <i>s., tikai dsk., ģen.</i> brokastu	ledus <i>parasti vsk., vsk. ģen.</i> ledus
brūns, brūna	ledusskapis
burkāns	līdztekus
cena	lielceļš
centrāltirgus	lielisks, lieliska
cepums	lielveikals
čīpsi	maize
dārzenis	maksāt (maksā, maksāja): cik maksā?
dažādi; dažādas	medus <i>parasti vsk., vsk. ģen.</i> medus
desa	melns, melna
diezgan	mikrobs
doktors; doktore	miljards
dzeltens, dzeltena	Moldova
džentelmanis	monēta
dzert (dzer, dzēra)	muša
ēdienreize	mūsdienu
ēdiens	nākotne
ekoloģija	naktskreklis
	nasta

mauda	šausmas <i>tikai dsk.</i>
maudaszīme	sauss, sausa
mekā	siers
nemaz	sieviete
nes (nes, nesa): tu nes	siltumnīca
mujā	skolasbiedrs; skolasbiedre
oranžs, oranža	smags, smaga
par (+akuz.)	šobrīd
pārāk	šokolāde
pārdot (pārdod, pārdeva): tu pārdod	soma
pārslas	Spānija
pārtika	sula
patriots; patriote	šurp
paziņa	svaigs, svaiga
pelnīt (pelna, pelnīja)	sviests
pensionārs; pensionāre	taisīt (taisa, taisīja)
piens	tāls, tāla
pirk (pērk, pirka): tu pērc	tāpat
prece	tērēt (tērē, tērēja)
produkts	tirgus
progress	tīrs, tīra
pusdiena	tomāts
pusdienas <i>tikai dsk.</i>	traks, traka
reklāma	trausls, trausla
reti	tūkstotis
roka	uzrakstīt (uzraksta, uzrakstīja)
rupjmaize	vajadzēt (vajag, vajadzēja): man vajag
sākt (sāk, sāka): tu sāc	vakariņas <i>tikai dsk.</i>
sākties (sākas, sākās)	veikals
salāti <i>tikai dsk.</i>	vest (ved, veda): tu ved
saldējums	vīns
salīdzināt (salīdzina, salīdzināja)	vispār
saņemt (saņem, saņēma): tu saņem	zaļš, zaļa
santīms	zaļumi <i>tikai dsk.</i>
satikt (satiek, satiki): tu satiec	ziema